

KİTABXANALARIN MÜASİR DÖVRDƏ VƏZİYYƏTİ

Açar sözlər: İnformasiya cəmiyyəti, Web2 texnologiyaları, elmi bazalar, internet resursları

Ключевые слова: Information society, Web2 technologies, scientific bases, Internet resources

Keywords: Информационное общество, Web2 технологий, научных баз, интернет-ресурсы

Bəşəriyyət informasiya cəmiyyətinə doğru getdiyi bir zamanda, ictimai təşkilatlar və təhsil sistemində müəyyən dəyişikliklər yaranmaqdadır. Təhsil sistemində ən əhəmiyyətli yerlərdən birini tutan universitet kitabxanaları və kitabxanaçıları elmin gətirdiyi bu yeniliklərdən ən çox təsirlənənlərdir. (Çelik və Çukador, 2002, 531)

İnformasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı və informasiya kütləsinin sürətlə artdığı bir zamanda informasiya xidməti sistemi müəyyən idarə və müəssisələrin fəaliyyəti təhsildə müəyyən innovativ dəyişikliklərin olmasını pozulmaz edir. Bu mənada yeniliklərin ən optimal olduğu universitet kitabxanaları xidmətin müasir formasına keçməyə başlamışdır. Hazırda dünya kitabxanaları məlumat axtarış sistemində və yaxud informasiya xidmətində ənənəvi qaydada, müasir texnologiyalardan istifadə etməklə, o cümlədən elektron məlumat bazalarına əsaslanaraq öz işlərini qurmağa çalışırlar.

WEB –məlumat bazasının resurslarından istifadə edərək universitet kitabxanaları öz işini qurmaqla yanaşı hətta dərslərin WEB səhifələrdə yerləşdirilməsinə başlamışlar. WEB əsaslı təhsil (VƏT) dedikdə təhsilin yeni müəyyən araşdırmanın WEB üzərində qurulması və internetə yerləşdirilməsi nəzərdə tutulur. (VƏT) web əsaslı təhsil ənənəvi təhsili və distant (online) təhsili özündə birləşdirir. Bu təhsil dinamikliyi ilə seçilərək, internetdə olan mənbələrdən istifadə edərək dəqiqləşdirilmiş məlumatlardan istifadəni təmin edir.

Ümumilikdə məlumatları iki yerə bölmək olar:

1. Dəqiqləşdirilmiş məlumatlar

2. Dəqiqləşdirilməmiş məlumatlar

Dəqiqləşdirilmiş məlumatlara əsasən elmi bazalar aiddir ki, burada bütün məlumatlar dəqiqləşdirilmişdir və bura tərəddüd etmədən istinad etmək olar. Bu məlumatlara əsasən EBSCO, SPRINGER, ELSEVIER və digər elmi bazalar aiddir. Bu elmi bazalar ödənişlidir Azərbaycanın bir çox universitetlərində bu elmi bazalar vardır və istifadəçilər bu elmi bazalardan istifadə edirlər. Bu elmi bazalarda yerləşdirilmiş hər bir məlumatın müllifinin hüquqları müəyyən hüquqi qurumlar tərəfindən mühafizə olunur və hər bir məlumat dəqiq faktlara əsaslanır.

Dəqiqləşdirilməmiş məlumatlar dedikdə isə internetdə olan məlumatlar nəzərdə tutulur ki, bu məlumatların dəqiqliyini sübut edən heç bir dəlil yoxdur. Çünki istənilən şəxs Web2 texnologiyaları vasitəsilə internetə məlumatlar yerləşdirə bilər. Lakin əvvəllər Web1 texnologiyası istifadə olunurdu ki, bunun vasitəsilə istənilən idarə, təşkilat, müəssisə və ya fərdi şəxs özü haqqında və məlumatları internetə yerləşdirmək üçün lazımi provayderlərə müəyyən məbləğ ödəməklə lazımi müddətə internetə yerləşdirirdilər. Lakin hazırda veb 2 texnologiyaları mövcuddur ki, bu texnologiyalar vasitəsilə istənilən idarə, təşkilat, müəssisə və fərdi şəxslər özləri haqda məlumatları heç bir ödəniş həyata keçirmədən asanlıqla internetə yerləşdirirlər. Bu məlumatların dəqiqliyinə isə nə informasiyanı yerləşdirən idarə, müəssisə, təşkilat və ya hər hansı bir şəxs, nə də informasiyanı istifadəçilərə çatdıran provayderlər məsuliyyət daşımır.

Əsasən Web2 texnologiyalarında istiqamətlər aşağıdakılardır:

- a) istifadəçilərin fərdi təsiri və iştirakçılar arasında ünsiyyət
- b) fikirlərin, ideyaların qeyd edilməsi, işarələr qoymaq və başqa mətnlərin düzəlişi (Bloq, wikipedia)
- c) internet resurslarına əlfəcinlər, keçidlər qoymaq (bobjob)
- d) şəkil yerləşdirmək (flickr, fotki.ru)
- e) kitab yerləşdirmək (skribd)
- f) video xidmətlər (Youtube)
- g) Coğrafi xidmətlər (Google Yer, Vikimapia)
- h) İnformasiya mübadiləsi (messenger, skype, icq)

Söhbət gedən Web2 texnologiyalarına aşağıdakıları misal göstərmək olar:

WIKIPEDIA (Azərbaycanca Wikipedia) – Wikimedia Foundation qeyri-hökumət təşkilatı tərəfindən yaradılan internet ensiklopediyasıdır. Vikipediyı Britannika kimi digər internet ensiklopediyalardan fərqləndirən onun açıq olması, yəni hər kəs tərəfindən redaktə oluna bilməsidir. Vikipedianın yaradıcıları Jimmy Wales və Larry

Sanger olmuşdur. 100-dən artıq dildə olan 2,000,000 məqalədən və 13,000 aktiv istifadəçidən ibarət açıq ensiklopediyadır. 2004-cü ilin yanvarından az.wikipedia.org ünvanında Azərbaycan dilində Wikipedia fəaliyyətə başlamışdır. Vikipedianı dünyanın ən populyar 25 saytları sırasına daxil etmişdir.

FLICKR – istifadəçilərin öz rəqəmsal fotosəkillərini saxlamaq və gələcəkdə istifadəsi üçün olan bir xidmətdir. Sistemin qeydiyyatdan keçmiş istifadəçisi öz fotosəkillərini serverə yerləşdirə bilər. Pulsuz servis hər ay 100 meqabayt foto şəkil yükləməyə imkan yaradır.

BLOGS- internet istifadəçiləri arasında fikir, məlumat mübadiləsinin artmasında çox əhəmiyyətlidir. Fikir və düşüncələrlə yanaşı bəzi materialların və məlumatların paylaşılmasında da rol oynayır. Blogdakı yazıların necəliyi onu yazanın, yəni müəllifinin maraq dairəsinə görə təşkil olunur. Yəni bloglarda hər sahə üzrə yazılar və maraqlı məlumat, materiallara rast gəlmək olar. Bloglar əksər vaxtlarda şəxsi olaraq fəaliyyət göstərir, yəni ki, bir tək müəllifə aid olur. Bəzən isə qrup şəklində, bir necə müəllif tərəfindən yazılar yazılır.

DEL.ICIO.US- istifadəçilər yaratdığı əlfəcinlərin tərkibində, o cümlədən başqa istifadəçilər tərəfindən yaradılanlara da lazımi materialları axtara bilər. Xidmət imkan verir ki, istifadəçi bütün növ materialların, informasiyanın mənbələrindən istifadə edə bilsin.

Dərs materialları üçün əlverişli məlumat anbarıdır. Müəllimlər fərdi və ya qrup halında dərs materiallarını yerləşdirə bilərlər.

YOU TUBE – sosial servis olub rəqəmsal video yazılışların müzakirəsi və baxışı üçün nəzərdə tutulur. Serverə videokliplərini yükləyib, qeydlərini etmək və digər istifadəçilərlə fikir mübadiləsi aparmaq üçün dərsin mövzusunə uyğun olaraq YouTube.com saytına daxil olub, axtarış hissəsinə açar sözü daxil edərək lazımi videoklip tapılır və dərsdə resurs kimi istifadə olunur.

Google maps- bu saytdan istifadə etməklə istənilən yerin xəritəsini əldə etmək mümkündür. İstifadəçilərdə istənilən məkan haqqında məlumat əldə etməkdə ən yaxşı informasiya bazasıdır.

Hipermətnlər (HTML) –sənədləri təsvir edən dil olub, Internetin fundamental baza texnologiyasıdır. Hazırlanan böyük həcmli informasiyalar hipermətn şəklində internetə yerləşdirilir. Hipermətnlər səhifələrdə mətn bloklarının, təsvirlərin yerləşdirilməsinə, cədvəllərin qurulmasına, sənədin və sənəddəki mətnin rənglərinin seçilməsinə, multimediyə elementlərinin əlavə edilməsinə, hiperistinadların və bütün bu elementlər arasında əlaqələrin yaradılmasına imkan verir.

Slide Share-buraya istənilən formalı təqdimatların yerləşdirilməsi və bu təqdimatları asanlıqla dostlarla bölüşmək mümkündür. Hətta burada məlumat mübadiləsi də aparmaq olur.

Bir çox informasiya texnologiyaları da mövcuddur ki, bunlar vasitəsilə informasiyanı asanlıqla istənilən şəkllə salmaq və informasiyanı müxtəlif formalarda bölüşmək istifadə etmək mümkündür. Müasir cəmiyyətdə informasiya texnologiyalarının vacibliyi və zəruriliyi qaçılmazdır. Gündəngünə artan informasiya kütləsini və bu informasiyanı müxtəlif texnologiyalar vasitəsilə əldə etmək, bölüşmək, hər kəsə yeniliklər barədə məlumat vermək və bu informasiyadan səmərəli istifadə etməklə cəmiyyətə müəyyən köməklik göstərmək olar. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, informasiya texnologiyaları daima yenilənir inkişaf edərək formalaşır.

Bu texnologiyalar vasitəsilə istifadəçilər (tələbələr) öz araşdırmalarının sferasını yeniləşdirərək daha çox məlumatlardan istifadə edə bilirlər. Dünyada hal-hazırda bütün işlər internet vasitəsilə həyata keçirilməkdədir. İnternetin yaratdığı virtual dünyada öyrətmə və öyrənmə getdikcə asanlaşır və bunun nəticəsi olaraq dünyada distant təhsil yaranmışdır. Yəni insanlar virtual aləmdə, ölkəsini tərk etmədən dünyanın müxtəlif inkişaf etmiş universitetlərində təhsil ala bilirlər. Bu proses də kitabxanalardan yan keçməmişdir. Belə ki, virtual təhsil, virtual kurslar, virtual kitabxanalar insanların gündəlik həyat tərzinə çevrilmişdir. Virtual həyatda insanlar özlərinin daha rahat hiss edir yəni burada cins, yaş, sosial mənsubiyyət nəzərə alınmır. Bu da insanların rahat şəkildə virtual aləmdən istifadə etməsinə şərait yaradır.

Universitetlərdə dərslərin gücləndirilməsində internet resurslarından məqsədyönlü istifadə olunması istifadəçilərdə çeşidli yollarla öyrənmələrinə şərait yaradır və digər biliklərin inkişafını təkmilləşdirir:

- Birgə düşünmə
- Tənqidi yanaşma
- Məntiqi təfəkkür
- Modul və strategiyaların düzgün istifadəsi və s.

Bütün bu dəyişikliklər (VƏT) dünyada internet kitabxanalarının yaranmasına zəmin yaratmışdır (bu yeniliklər universitet kitabxanalarında əsaslı dəyişikliklər yarada bilmişdir). İnternet kitabxanaları adlanan belə kitabxanalar internet vasitəsilə özlərinin dünyaya çıxmaq imkanı əldə edir və müəyyən yeniliklərdən xəbərdar olurlar. Dünyada hazırda WEB əsaslı Ali təhsil proqramlarında kitabxana xidmətinin tətbiqi istiqamətində işlər genişlənməkdədir. Öyrənmə prosesində WEB əsaslı təhsil modeli önəmli yer tutur və bu da zaman, məkan anlayışı yaradır, yəni müəyyən məsafədən idarə olunur (daha çox universitet və iş hayatında (biznes)) və bu proses daha da genişlənməkdədir.

Gündəlik inkişafı və dəyişməni özündə qeyd etdirən informasiya texnologiyaları ilə əlaqədar olaraq kitabxanalar təhsil siyasətində fərqli mövqə göstərirlər. Onlarda elmi bazalardan istifadə edə bilinir ki, bu da müəyyən maliyyə ilə bağlıdır. Elmi bazalarda elektron elmi jurnalların mühüm rolu vardır ki, onlarda olan məlumatlar dəqiqləşdirilmiş məlumatlardır, yəni bu məlumatlardan elmi istinad kimi istifadə etmək mümkündür.

internet resursları

<http://www.teknoturk.org/docking/yazilar/tt000064-yazi.htm>

<http://www.exlibrary.com/>

<http://lib.ua.ac.be/MAN/T02/t51.html>

<http://www.yok.gov.tr/teztara.html>

<http://kutuphane.gyte.edu.tr/paper/>

<http://www.preslib.az;>

<http://www.repk.azdata.org;>

<http://www.anl.az;> anl@aznet.org;

<http://www.childlibbaku.aznet.org>

<http://www.kitab.az>

<http://bsulib.aznet.org/bsulibaz/index>

<http://www.kitabxana.org;>

<http://www.khazar.org/sser/vices/index.shtm>

<http://www.cataloq.loc.gov>

<http://www.pedslov.ru/index/0-156>

СИТУАЦИЯ БИБЛИОТЕК В СОВРЕМЕННОЕ ВРЕМЯ

РЕЗЮМЕ

Общество современное место информации, хранящейся в системе информационных процессов библиотеки, сложившаяся ситуация, сложные недоброжелателей функцию они пояснили, к проблемам в статье, и некоторые теоретические Восточной башмак быть основана на.

E. GULALIYEV

SITUATION OF THE LIBRARIES IN THE MODERN TIME

SUMMARY

Society of modern information place held in the system of information processes libraries, existing situation, complex function etc of they clarified to problems in the article and some theoretical Eastern-shoe be based on.